

Utviklingspolitiske innsatsområder

Taler
Erik Solheim

Dato
8 juni 2007

Sted
Stortinget, Oslo

1 President,

For vel tre uker siden var jeg i Genève. Der hadde jeg et møte med Peter Piot, leder for FNs organisasjon mot aids, Unaid. Piot ga meg en bred orientering
5 om status på aids-feltet. Det var tankevekkende.

I tida fra 1980 fram mot årtusenskiftet gikk aids fra å være et problem for de få til en verdensomspennende epidemi med potensial til å true ikke bare enkeltmennesker, men hele samfunn.

10

De første årene hadde vi ingen ting å møte sykdommen med. Medikamentene som etter hvert kom, var svært dyre. Inntil for fem-seks år siden var de forbeholdt den rike delen av verden. Behandlingstilbud i fattige land ble vurdert som helt urealistisk. I dag - seks år seinere - har to millioner aids-syke - en
15 tredjedel av de smittede - i lav- og mellominntektsland tilgang til effektiv behandling. Stadig flere blir behandlet og kan leve livet ut med sjukdommen.

Dette er av uvurderlig betydning. Aids rammer de mest produktive delene av befolkningen. Nå kan pasienter fortsette å arbeide og de frigjør plass i
20 sykehusene, som tidligere var overfylte med aids-pasienter.

Ikke bare har man greidd å etablere et omfattende behandlingstilbud i mange fattige land, en rekke land har også maktet å snu epidemien.

25 Mange faktorer og mange virkemidler har bidratt til at bildet er snudd i løpet av få år: Medisinske forskning har gitt langt bedre medisiner. Det er inngått en unik avtale innenfor rammen av WTO om fleksibilitet i patentregelverket. Den har ført til store reduksjoner i priser på medisiner, ikke minst takket være innsats av eks-president Clinton. Det sivile samfunn har vært avgjørende gjennom press

på politiske myndigheter, og i kampen mot fordommer og stigmatisering av sjuke.

Dette er ingen total seier. Fortsatt er antall hiv smittede i verden stigende.

35 Medvirkende til dette er også den mye omtalte helsearbeiderkrisen i mange utviklingsland. Men flere land kan nå rapportere en reduksjon i antall nysmittede ungdom, inkludert våre samarbeidsland Tanzania, Zambia og Malawi.

40 Når jeg velger å starte her er det fordi kampen mot aids viser at vi trenger utålmodighet og trass. Den viser at selv om utvikling tar tid, er det også mulig å få til dramatiske endringer raskt når politisk kamp, holdningsendring og mobilisering av penger trekker sammen. Og, ikke minst, er historien verdt å ta med videre i den hjemlige "nytter-nå-egentlig-bistand-debatten"

45

President,

Jeg har bedt om å få redegjøre for status på en del utvalgte utviklingspolitiske innsatsområder. Dette er ikke en redegjørelse om bredden i vårt engasjement.

50 Sentrale tema som utdanning, helse, handelsregimer, fisk og IKT vil i liten grad bli berørt. Ei heller kvinner og likestilling, som jo er en av regjeringens fem hovedsøyler. Jeg vil komme tilbake med en egen melding om kvinner og likestilling i neste sesjon.

55 President,

Norsk utviklingspolitikk er i endring. Et godt uttrykk for dette er de tre nye ambassadekontorene vi har åpnet de siste månedene; i La Paz, Bolivia, i Dili, Øst-Timor og i Bujumbura, Burundi.

60

I Bolivia ønsker vi å bidra til at den første urfolks-dominerte regjering i verden skal kunne bygge en fornuftig og bærekraftig forvaltning av landets enorme gassressurser. I Burundi handler det om å bruke den lederrolle vi har i FNs fredsbyggingskommisjons arbeid med å stabilisere Burundi etter tiår med

65 massakrer og borgerkrig. I Øst-Timor kombinerer vi disse to - vi vil både prøve å gi et lite bidrag til å bygge en stabil stat og å hjelpe denne staten til å bruke sine oljeinntekter så fornuftig som mulig.

70 Noen har kritisert oss for gjennom initiativer som dette å politisere bistanden.

Selvsagt ligger kampen mot fattigdom fast. Men som Bertolt Brecht en gang bemerket: Sult oppstår ikke, den organiseres av kornhandlerne.

75 Verden fattigdom er ikke tilfeldig. Den skyldes internasjonale maktstrukturer, dårlig politikk i mange fattige land og nedarvet historie. Det er gjennom klokere politikk og langt større ressurser til utvikling at vi nå som den første generasjon kan avvikle den absolutte fattigdom i verden.

80 Utgangspunktet for vår innsats er maktstrukturer, ikke veldedighet. Det er politikk, ikke penger alene. Som vi har sett i bekjempelsen av aids; bistand nytter. Men er bare en del av det som skaper utvikling.

Vi skal ikke være redde for å få fram at bistand har et dobbelt motiv. Norge
85 ønsker å visse solidaritet. Solidaritet trenger ingen begrunnelse, det ligger nedfelt i alle kulturer. Det er de som ikke vil vise solidaritet, som vennligst må begrunne sitt standpunkt.

Men solidaritet er også i norsk egeninteresse. De store truslene mot Norge er
90 globale - enten det gjelder terrorisme, klimaendringer, kjernevåpen eller pandemier. De store truslene mot Norge henger sammen med fattigdom og med svake stater.

Sikkerhet er en forutsetning for utvikling, men uten utvikling får vi heller ingen
95 sikkerhet. Derfor formes utviklingspolitikken i økende grad som en viktig del av den overordnede utenriks- og sikkerhetspolitikken. Dette ser vi for eksempel gjennom den pådriverrolle utenriksministeren og forsvarsministeren har hatt med tanke på å se sivil og militær innsats i Afghanistan i sammenheng.

100 Når jeg har bedt om å få redegjøre for status for noen av våre viktigste innsatsområder er dette den røde tråd: Vi skal bidra til å løfte mennesker ut av fattigdom og vi skal gjøre hva vi kan for å bygge sterke, velfungerende stater. Det er moralsk riktig å gjøre dette. Det er også i vår opplyste egeninteresse, for det gir oss et tryggere Norge.

105

President,

110 Vi har det siste året sett en fornyet interesse for utviklingspolitikk. Det har vært en økt intensitet i debatten både i dette hus og i det generelle ordskiftet. Vi har fått en åpnere og mer kritisk meningsutveksling.

115 Jeg er opptatt av at denne debatten skjærer klar av ytterpunktene. Den kan ikke bygge på det forskeren Terje Tvedt har kalt "godhets-regimet" - at bare motivene er snille, behøver man ikke etterspørre resultater eller historisk landkunnskap. Like lite kan vi bruke tilnærmingen om at det er nok å generalisere på basis av ryktet om et enkeltstående feilslått prosjekt.

120 Soria Moria-erklæringen slår fast målet om å nå 1% av BNI til utviklingsformål. Dette er viktig, men det er selvsagt enda viktigere å bruke de 0,97 vi allerede gir riktig, enn å øke med 0,3 promille.

125 Vi skal ha et konstant fokus på resultater - og skrinlegge det som viser seg ikke å virke. Samtidig må vi ikke glemme det som kalles bistandsparadokset, nemlig at de landene som har mest behov for hjelp oftest er de som er dårligst i stand til å effektivt nyttiggjøre seg hjelpen. Effektivitet er viktig, men utgangspunktet for vår innsats må være behov. Derfor gir vi bistanden til Malawi, ikke til Sverige, selv om Sverige nok ville kunne nyttiggjort seg bistanden mer effektivt.

130 President,

Det er nå hevet over enhver rimelig tvil at klimaendringene er menneskeskapte. Paradoksalt nok er dette en god nyhet. Det betyr at vi kan gjøre noe med det.

135 Den enkelte stat har selv ansvaret for sin egen utvikling, men ingen stat lever i et vakuum upåvirket av ytre omstendigheter. Klimaendringene rammer verden enormt urettferdig. De fattigste landene, som knapt har bidratt til utslippene, ser ut til å måtte betale den høyeste prisen.

140 Aller hardest vil klimaendringene ramme Afrika. Afrikas svake stater og begrensede ressurser gjør kontinentet dårligst rustet til å takle de klimatiske endringene. De mest tørkeutsatte områdene er i Afrika. Afrika vil få minst "sin del" av naturkatastrofer som sykloner. Og Afrika har særlig mange sysselsatt i landbruket, ofte i områder som allerede i utgangspunktet balanserer på en
145 økologisk knivsegg.

Lengre tørkeperioder, den akselererende ørkenspredningen, hyppigere
sultkatastrofer og konflikter med utspring i klimaendringer, er biprodukter av
150 vår velstand.

Norge har plikt til å ta ansvar for indirekte konsekvenser av vår egen velstand.
Derfor har regjeringen løftet miljø og klima helt til topps blant sine
utviklingspolitiske satsingsområder.

155

Klimatrusselen må angripes på to fronter: Vi må sette utviklingslandene bedre i
stand til å takle de utfordringer som temperaturstigning innebærer. Og vi må
bidra til reduserte utslipp, ikke minst fra de hurtig voksende industrialiserte
landene i Asia.

160

La meg ta det siste først: I India/Kina åpnes et nytt kullkraftverk omtrent hver
10. dag. Investeringer som gjøres nå låser fast teknologi for årtier framover.
Dette gjør det nødvendig med rask handling.

165 Kina går om kort tid forbi USA som verdens største utslippsland, selv om både
USA og Norge slipper ut langt mer pr innbygger. Store land som India,
Indonesia og Brasil vokser også raskt - både i levestandard og utslipp. Disse
landene trenger ikke først og fremst norske penger, men samarbeid og
teknologioverføring når det gjelder rene energikilder, energieffektivisering og
170 utslippsreduksjoner. Men vi vil bruke bistandsmidler for å få dette til.

President,

Jeg ser tre naturlige hovedinnsatser for Norge med tanke på å hjelpe andre land
175 å redusere utslipp:

Det ene er fornybar energi. Det sentralafrikanske landet Tsjad har ti millioner
innbyggere, på et område dobbelt så stort som Frankrike. Gjennomsnittlig årlig
elektrisitetsforbruk pr innbygger er ti kilowatt timer. I Norge er det tjuefem
180 tusen kwt.

Utviklingsland har et enormt utappet potensial for fornybar ikke-forurensende
energi. Energimangel er også et av de viktigste hindrene for næringsutvikling i
regionen. Det har knapt nok vært gjort større vannkraftutbygginger i Afrika de
185 siste tjue årene. Her har Norge særlige fortrinn og vi vil gjøre mer. Men Norge er

nå også i ferd med å bli en internasjonal størrelse innenfor solenergi.

190 Ambisjonen må være at et land som Tsjad kan "hoppe over" et teknologisk nivå -
og gå rett på ikke-forurensende energi for viktige formål i husholdningene.
Akkurat som Afrika nå er i ferd med å hoppe over fastlinjetelefoner og gå rett på
mobil.

195 Det andre er energieffektivisering. Her er det et enorme muligheter. Det er
hevdet at Japan er åtte ganger mer energieffektivt enn Kina. Det er grunn til å
tro at det er et tilsvarende potensial i land som India og Indonesia.

200 Det tredje innsatsfeltet er Co2-rensing og deponering. Norge ønsker å utvikle
ekspertise knyttet til renseteknologi. Regjeringens planer for Mongstad er
ambisiøse og lykkes vi med dette pionerarbeidet, kan det gi store positive
ringvirkninger også for utviklingsland.

President,

205 Uten at utviklingslandene reduserer sin sårbarhet overfor klimaendringer vil de
ikke klare å få til en langsiktig positiv utvikling. Økonomien i fattige land må
gjøres mer uavhengig av variasjon i klima. I noen land handler det om styrket
beredskap i forhold til naturkatastrofer, i andre om tilpasning av landbruket til
tørre klima, i atter andre steder om tilpasning til mer nedbør.

210 Fattige land har en selvsagt rett til å utvikle seg, men vi må bidra til at dette skjer
på en måte som unngår de mest forurensende stadiene i den økonomiske
utviklingen vi selv har vært gjennom. Norge vil bidra både til mer forskning og
mer handling i arbeidet med tilpasning til klimaendringer.

215

President,

220 Som et ledd i arbeidet med å nå våre klimamålsettinger, ser regjeringen på
muligheten for å bruke den såkalte grønne utviklingsmekanismen under Kyoto-
protokollen. Gjennom denne mekanismen kan industriland og utviklingsland
samarbeide om prosjekter som bidrar til reduserte utslipp i u-land, samtidig som
de også skal bidra til landets bærekraftige utvikling. Industrilandene kan
gjennom disse utslippsreduksjonene motta klimakvoter som hjelper dem å
oppfylle sine egne utslippsforpliktelser.

Den grønne utviklingsmekanismen vil isolert sett bare sjelden gi nok penger til vesentlige tiltak for bærekraftig energi. I en eventuell bruk av mekanismen vil vi derfor være på jakt etter prosjekter der vi ved en kombinasjon av bistandsmidler, private investeringer, statlige midler fra fattige land og Kyoto-mekanismene kan finansiere vannkraftutbygging, solenergi, energieffektivisering eller andre fornuftige tiltak som bidrar vesentlig til klimagassreduksjoner.

Brukt på denne måten kan den grønne utviklingsmekanismen bli et viktig virkemiddel for bærekraftig utvikling. Penger brukt over den grønne utviklingsmekanismen, vil måtte føres til fradrag i det norske bistandsregnskapet det året de tas inn i vårt klimaregnskap. Men brukt sammen, kan bistandsmidler og Kyoto-kreditter bidra til framgang både for utvikling og miljø.

President,

Tidligere president i Zambia Kenneth Kaunda uttalte en gang som en kommentar til den elendige situasjonen i Zambias økonomi, at vel hadde de selv delvis skyld i krisen, men også at "dette er den forbannelse det er å bli født med en kobberskje i munnen".

Det er dette som kalles ressurs-forbannelsen. I Zambia var det kobber, i andre land har det vært olje eller gass. Ressursforbannelsen har rammet de fleste råvarerike utviklingsland, men er velkjent også i vår del av verden. På 70-tallet fikk vi uttrykket "den nederlandske syke", da en av verdens mest vellykte økonomier ikke klarte å håndtere store inntektsøkninger fra gass.

Norges erfaringer med forvaltning av petroleumsinntektene er nærmest enestående gode. Inntektsforvaltning er et av elementene i Olje for utvikling-programmet, som jeg orienterte om i min utviklingspolitiske redegjørelse for 2006. Olje for utvikling er et av de viktigste satsningsområdene for regjeringens utviklingspolitikk. Formålet er å bidra til at utviklingsland kan forvalte petroleumsressursene på en måte som bidrar til varig reduksjon av fattigdom og som påvirker miljøet i minst mulig grad. Her har Norge betydelig kompetanse å bidra med.

Betydningen av dette initiativet har ikke blitt mindre. Interessen blant utviklingsland med råvarebaserte økonomier er enorm. Det samme er tilfellet

265 blant multilaterale organisasjoner og andre lands utviklingsmyndigheter. Det går knapt en uke uten at jeg får henvendelse fra en statsråd i et utviklingsland om å lære av norske erfaringer.

I løpet av det siste året har vi identifisert en gruppe hovedland for olje for
270 utvikling, land hvor vi har eller planlegger institusjonelt samarbeid. Blant disse landene er Nigeria, Angola, Øst-Timor, Mosambik, Bolivia, Madagaskar, Vietnam og Sudan.

I land som Vietnam, Øst-Timor og Mosambik begynner man allerede å høste
275 frukter av norsk innsats. Andre steder er man i oppstartsfasen. I Nigeria og Angola opplevde jeg nylig at vår vel ansette bistand til ressursforvaltning hadde banet vei for å utvide samarbeidet også til finansforvaltning og miljøforvaltning.

280 Olje for Utvikling krever en nøye gjennomtenkt strategi, faglig og politisk kvalitetssikring og koordinering av ulike interesser. Det har derfor vært nødvendig også å bruke året til å konsolidere Olje for Utvikling her hjemme. Finans-, Miljøvern-, Olje- og energidepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet ved Petroleumstilsynet øker nå sitt engasjement. De
285 stiller betydelig faglig ekspertise til rådighet for Olje for Utvikling. Dette innebærer en viktig styrking av initiativet. Kjernen i Olje for utvikling er den høyt kvalifiserte faglige ekspertisen og erfaringen som finnes i Norge. Tilgang på denne kompetansen er også initiativets viktigste begrensning.

290 Olje for Utvikling har inngått en bred samarbeidsavtale med Verdensbanken om petroleum og styresett. En tilsvarende avtale med FNs utviklingsprogram og FNs miljøprogram er til vurdering. En avtale om strategisk samarbeid med George Soros sin stiftelse Revenue Watch Institute ble inngått i desember 2006. Avtalen skal ivareta behovet for kapasitetsbygging i sivil samfunn.

295 Miljødimensjonen i Olje for utvikling skal også styrkes.

Vi driver definitivt ikke dette programmet fordi det er en enkel form for bistand. Tvert imot, det er kanskje noe av det vanskeligste og mest delikate vi er
300 involvert i. Men kan vi yte et lite bidrag til at gassressursene i for eksempel Bolivia får en langsiktig positiv effekt for alle bolivianere, har dette et utviklingspotensial som går langt utenpå det meste av vår tradisjonelle

utviklingsinnsats.

305

President,

310

Bistand kan bare i begrenset grad bidra til den selvforsterkende økonomiske utvikling som langsiktig fjerner fattigdom. Derfor er regjeringa opptatt av å stimulere langt flere investeringer i fattige land. Og derfor ønsker vi å bruke bistanden som redskap for økt handel og sterkere næringsliv, samtidig som vi gjennom målrettet miljøbistand vil sikre at den økonomiske utviklingen blir bærekraftig.

315

Vi må bidra til at Afrika blir en del av verdensøkonomien, ikke bare når det gjelder naturressurser

320

Nærmest upåaktet, mistet Afrika i perioden 1970 til 1990 halvparten av sin andel av verdensmarkedene. Disse markedsandelene ble i hovedsak overtatt av utviklingsland i andre regioner. Det er beregnet at dette utgjør et årlig inntektstap på mer enn fire hundre milliarder kroner. Det er mer enn det dobbelte av den samlede bistand til Afrika. I samme periode ble Afrikas befolkning doblet.

325

Afrika har ti prosent av verdens befolkning, men bare én prosent av verdens handel. Eksport fra og investeringer i Afrika sør for Sahara utgjør kun seks prosent av det samlede volumet for utviklingslandene. Samlet BNP for Afrika sør for Sahara er på størrelse med Belgias, og bare drøyt halvparten, dersom vi holder Nigeria og Sør-Afrika utenfor

330

Skal Afrika lykkes med å utvikle næringslivet, må noe gjøres med rammebetingelsene. Verdensbanken utarbeider indekser over hvilke land som fører den mest næringsvennlige politikken. Blant de 35 minst næringsvennlige landene i verden, befinner 27 seg i Afrika sør for Sahara.

335

340

Næringsutvikling har vært et forsømt område i norsk bistand. Derfor bruker jeg så mye tid på å oppmuntre norske bedrifter til å investere og til å praktisere de beste prinsipper for næringslivets miljø- og samfunnsansvar. Derfor har det vært så viktig å få Norfund ut av krisen som et redskap for fondsinvesteringer og vannkraftutbygging i fattige land. Og derfor vil vi styrke bistand som kan gi næringsutvikling og fremme handel. Denne innsatsen kan bare utformes i nært

partnerskap med norsk næringsliv.

345 Dette er bakgrunnen for at jeg i januar åpnet "Veiledningskontoret for næringsutvikling i sør". Ved å gjøre det enklere å få informasjon og rådgivning, ønsker vi å øke privat sektors interesse for og deltagelse i utviklingsland.

Derfor har Regjeringen i budsjettet for 2007 også økt rammen for u-
350 landsordningen under GIEK fra 1,5 til 2,1 mrd. kroner.

Det norske mikrofinansinitiativet som ble presentert for kort tid siden med blant annet Storebrand, DnB NOR og Ferd, er et eksempel på hvordan regjeringen vil arbeide. Gjennom dette initiativet ønsker vi å få offentlig og
355 privat kapital til å jobbe sammen. Næringslivet kan bidra med kapital og kunnskap om finans, staten kan bidra med kapital og kunnskap om utvikling og om de landene hvor vi ønsker å satse. Mikrofinans kan ikke bygge veier, skoler eller sjukehus. Men Yunus har vist hvordan små beløp kan frigjøre den kreativitet og det entreprenørskap som finnes i alle land, men som så alt for ofte
360 er holdt nede av fattigdom. Ikke minst gjelder dette kvinner.

President,

Korrupsjon er råde i samfunnssystemet og en trussel mot utvikling. Det
365 underminerer arbeidet med å bygge institusjoner og stater, det fører til økonomisk utarming og det er sosialt demoraliserende. Men først og fremst er det tjuveri. Og det er tjuveri i enormt omfang. I mange utviklingsland føres det årlig ulovlig ut midler tilsvarende mange ganger det de samme landene mottar i bistand.

370

Derfor har regjeringen økt innsatsen mot korrupsjon. Vi skal praktisere nulltoleranse i vårt eget system og alt Norge gir penger til.

Men korrupsjon understreker også de mange dilemmaene i utviklingsarbeidet.
375 Vi skal bidra der behovet er størst. Det er også ofte der korrupsjon er mest utbredt. Skal barn ikke få lære å lese fordi en regjering er delvis korrupt? Vi ønsker kontroll med midlene, men også en effektiv bistand med lave administrasjonskostnader. Utviklingsarbeidet skal skje i nær dialog med landets myndigheter. Samtidig kan nettopp denne nære dialogen oppfattes som en
380 legitimering av korrupte regjeringer.

President,

385 Vi har det siste året angrepet korrupsjonsproblemet over en bred front. Vi vil
fortsette arbeidet med å forbedre institusjoner som er viktige for godt styresett -
herunder et fungerende rettssystem. Vi vil ytterligere styrke funksjoner som kan
fungere som voktere og bidra til å holde myndighetene og regjeringen ansvarlig:
støtte til parlamenter og frie partier, til frie media og til et aktivt sivil samfunn.
390 Norges mest kjente korrupsjonsjeger, Eva Joly, har bidratt til å etablere et
internasjonalt nettverk for korrupsjonsjegere. Dette er mennesker som utviser
stort personlig mot og ofte setter sitt eget liv i fare. En av deltakerne i nettverket,
Nigerias Nuhu Ribadu og hans stab har brakt tretti milliarder kroner tilbake til
deres rettmessige eiere, landets fattige. Det er viktig å bidra til at
395 korrupsjonsjegere kan utøve sitt arbeid under tryggest mulige forhold. Norge
har derfor lovet å gi dem et økonomisk sikkerhetsnett dersom det skulle bli
umulig for dem å fortsette arbeidet.

Årlig tappes utviklingsland for enorme ressurser. Vi ser derfor på de
400 internasjonale rammebetingelsene som gjør storkorrupsjon mulig, herunder
problemstillinger knyttet til skatteparadiser.

Norge arbeider aktivt for å gjennomføre FNs konvensjon mot korrupsjon og å
gjøre den til et mer slagkraftig instrument: Rike land har forpliktet seg til å bidra
405 til at midler som stammer fra korrupsjon og som urettmessig er ført inn på konti
i andre deler av verden, tilbakeføres til det land hvor midlene ble stjålet.

Vi vil ha et FN som har den høyeste standarden. Da må vi også følge nøye med
og ta opp kritikkverdige forhold i FN når det måtte være nødvendig. Sammen
410 med Frankrike har vi tatt initiativ til å se nærmere på praktiseringen av
immunitet og andre privilegier for ansatte i internasjonale organisasjoner. Det
gir ingen mening hvis immunitetsbeskyttelsen i praksis betyr at man ikke blir
straffet når man tar imot bestikkelser. Dette bidrar til å undergrave og bringe i
vanære hele den idé som ligger under prinsippene om diplomatisk immunitet,
415 slik de er nedfelt i Wien-konvensjonen

Vi må sikre at vi har orden i eget hus. Dette har vi jobbet mye med, og i løpet av
kort tid vil vi iverksette nye retningslinjer for håndtering av korrupsjonssaker for
hele utenrikstjenesten og et system for oversikt over korrupsjonssaker, slik

Riksrevisjonen har bedt om. Jeg vil også legge fram forslag til et system for varslings av kritikkverdige forhold - inklusive korrupsjon.

425 Relatert til vårt arbeid mot korrupsjon og til Olje for utvikling, er Extractive Industries Transparency Initiative, EITI. Dette er en internasjonal koalisjon av regjeringer, selskaper og sivilt samfunn. Initiativets mål er å få åpenhet som norm når det gjelder ressursinntekter fra olje og gruvevirksomhet. Innsyn i pengestrømmene er en forutsetning for at ressursinntekter skal bidra til utvikling. Manglende åpenhet har ofte gjort det for lett for eliter i ressursrike land å berike seg selv og sine nærmeste. Vi har trappet opp vårt lederskap 430 internasjonalt og Norge er blitt tildelt vertsrollen for sekretariatet til EITI.

President,

435 I min redegjørelse i fjor viste jeg til de gjentatte sultkatastrofene i Afrika og manglende politisk handling for å redusere omfanget av sult. Jeg har derfor bedt en gruppe fagfolk se nærmere på problemstillingen og hva Norge eventuelt kan gjøre. Rapport fra gruppa vil foreligge i disse dager.

440 I diskusjonene jeg har hatt med gruppa har de lagt vekt på at problemet ikke er at det ikke produseres nok mat i verden, men manglende tilgang til mat. Sentralt står rike lands store matoverskudd som dumpes i fattige land og ledere i fattige land som ikke interesserer seg for egen befolkning som rammes av sult. Det er derfor et akutt behov for en ny politikk som tjener de fattige og de som utsettes 445 for kronisk og akutt sult.

Afrika er det eneste kontinentet som har økende sult og redusert matproduksjon per innbygger. Teknisk sett kan matproduksjonen mangedobles i Afrika. Men billig landbruksimport og matvarehjelp gjør at afrikanske bønder 450 ikke en gang er konkurransedyktige på sine hjemmemarked. Teknologi alene kan ikke løse Afrikas landbruksproblemer. Politikken må omfatte alt fra produksjon til konsum, i tråd med de prinsipper som blant annet er nedfelt i retningslinjene for retten til mat.

455 Matutdeling er nødvendig i visse krisesituasjoner. Maten bør i så stor grad som mulig baseres på lokalt eller regionalt oppkjøp. Derfor er Norges bidrag til humanitære katastrofer nå penger, ikke mat. Direkte pengeoverføringer til folk i nød har vist seg å gi gode resultater der det lokale markedet fungerer. Utdeling

460 av mat kan underminere lokal produksjon og lokale markeder og bør ikke
benyttes i langsiktig bistand, unntatt i skolemat-programmer. Også denne
maten bør kjøpes på det lokale markedet. Frivillige organisasjoner som mottar
mat fra amerikanske myndigheter for så å dele den ut eller selge den billig bør
465 stoppe med dette. 90% av nødhjelpen er bunden og det er USA som bidrar mest
til dette. Drivkreftene bak denne politikken er industrien som tjener på oppkjøp
og transport av mat til utviklingsland.

President,

470 Den amerikanske stjernejournalisten Thomas Friedman skriver et sted at "hvis vi
ikke oppsøker tvilsomme nabolag, vil de komme og oppsøke oss".

Fred, forsoning og gjenoppbygging etter konflikt er en av regjeringens
utenrikspolitiske og utviklingspolitiske hovedsatsinger.

475

Det har i vinter vært en debatt om intervensjon og statsbygging.
Utgangspunktet har vært Øyvind Østeruds påstand om at stater vanskelig kan
bygges utenfra. Siden hans artikkel har vakt betydelig interesse, også i dette hus,
vil jeg gjerne kommentere den:

480

Ingen vil bestride at stater kan brytes ned utenfra. Her kan vi se til dagsaktuelle
eksempler. Men kan man bryte ned en stat utenfra, er det underlig om man ikke
også kan bidra positivt.

485 I følge Østerud er det kun Tyskland og Japan som kvalifiserer til betegnelsen
vellykket institusjonsbygging og demokratisering utenfra. Dersom det er
velfungerende sosialdemokratier av vesteuropeisk standard som er malen, kan
han kanskje ha rett.

490 Moderate og realistiske suksesskriterier som økt stabilitet, mindre vold, stater
som gradvis begynner å levere og økt folkelig deltakelse er kanskje ikke alltid nok
til å vinne skandinaviske hjerter og hoder. Men for mennesker i konfliktherjede
land, representerer det enorme framskritt. Først når dette er på plass kan man ha
noe håp om å skape varig vekst og velstand. Det er langt fram, men for en rekke
495 konfliktherjede land går det i riktig retning.

Land som Mosambik, Øst-Timor, El Salvador, Namibia og Kambodsja har alle

hatt fredsbevarende styrker. Det er land med betydelig forbedringer blant annet
500 takket være internasjonal støtte til fredsprosesser. De er ennå ikke små "norger"
og ferden kan være skjør, men framskrittene er åpenbare.

La meg her også kort få kommentere Østeruds kritikk av norsk
fredsmeklingsinnsats. Han hevder at varig fred etter borgerkrig oftere oppstår
505 når den ene parten har vunnet krigen, enn når meglere får til en avtale. Østerud
peker videre på at "stabile statsinstitusjoner kan oppstå som et bi-produkt av
krigserfaringen".

Her er det et viktig spørsmål som melder seg. Hvor lenge skal vi la nedslakting få
510 pågå mens vi venter på den mer "stabile" militære seieren. Før vi godtar dette "gi-
krigen-en-sjanse"-argumentet - bør vi minne oss selv på hva krig virkelig er: Død,
ødeleggelse og lidelse.

Norske fredsinitiativ forsøker ikke å skape himmel på jord. Vi forsøker kun å
515 unngå helvete. Ikke-innblanding er kanskje det enkleste. Men - som så grufullt
demonstrert i Rwanda - det enkleste blir raskt det vanskeligste å forsvare
moralsk.

Bruk av militære virkemidler må alltid være siste utvei. Samtidig viser erfaringen
520 - ikke minst fra de siste 15 år - at i enkelte tilfelle vil begrenset bruk av militære
virkemidler være en forutsetning for å unngå grove brudd på
menneskerettigheter. Begrenset bruk av militære virkemidler kan også i en tidlig
postkonflikt-fase være nødvendig for å skape det minimum av sikkerhet som
kreves for å få til positiv politisk, økonomisk og sosial utvikling.

525 Under all vår virksomhet ligger ønsket om å bidra til en verden der mennesker
kan leve tryggere liv. Det gledelige er at verden beveger seg i den retningen.
Samtidig må vi ikke glemme Edmund Burkes ord: Alt som skal til for at
ondskapen triumferer, er at gode menn ikke løfter en finger.

530 Derfor vil vi bygge på den kunnskap vi har skaffet oss gjennom de siste årenes
norske fredspolitik. Derfor vil vi fortsatt styrke vårt engasjement i Midt Østen,
Sri Lanka, i Sudan og andre steder. Noen steder spiller Norge en sentral rolle
som tilrettelegger, mens vi i en rekke andre prosesser støtter opp om andres
535 innsats.

President,

540 Utviklingen i Sri Lanka har det siste året gått fra vondt til verre. Det er antatt at mer enn tre tusen mennesker ble drept i fjor og at et par hundre tusen nye er internt fordrevne. Mange hundre er "forsvunnet".

545 Både Sri Lankas regjering og de tamilske tigrene (LTTE) ber likevel Norge om å fortsette vårt arbeid som tilrettelegger for fredsprosessen. Vårt arbeid fortsetter derfor, trass i tilbakeslag og trass i vedvarende negativ omtale i mange lankesiske medier. Norge samarbeider tett med India, USA, EU, Japan og andre. Vi er i nærmest daglig kontakt med både myndighetene og tigrene. Så snart partene igjen mener tida er moden for forhandlinger, vil Norge sette alle krefter inn på
550 at de skal lykkes.

I Sudan går gjennomføringen av fredsavtalen mellom nord og sør fra 2005 saktere enn planlagt. Det er frykt for ytterligere vold og humanitært kollaps i Darfur. Norge er sterkt engasjert både i nord - sør dialogen og som støttespiller
555 for FN i arbeidet med å gjenoppta fredsforhandlinger for Darfur. Vi er innstilt på å bidra til en fredsstyrke for Darfur, samtidig som nordmenn er engasjert i dagens FN-styrke for Sudan.

Nepal er kanskje det landet i verden der man den siste tida har gjort størst
560 framgang mot fred. De politiske lederne har med stor støtte fra befolkningen, tatt aktivt ansvar for landets framtid og gått sammen i en nasjonal samlingsregjering som inkluderer maoistene. Det er enorme forventninger, men også store vansker, knyttet til prosessen med valg på en grunnlovsgivende forsamling som blant annet vil avgjøre om Nepal skal fortsette som
565 kongedømme.

Norge har vært en aktiv støttespiller i denne prosessen. Norske observatører og eksperter på blant annet barn i konflikt, valgsystemer, og leiradministrasjon har allerede spilt en liten, men avgjørende rolle i følge partene og FN. General Jan
570 Erik Wilhelmsen leder den militære delen av FNs innsats i Nepal. Selv har jeg som eneste utenlandske statsråd blant annet møtt maoistenes leder Prachanda. Vi vil fortsette å støtte denne prosessen.

President,

575

Halvparten av alle fredsslutninger ser tilbakefall til konflikt i løpet av de første årene. Dette er utgangspunktet for opprettelsen av FNs fredsbyggingskommisjon.

580

Norge har vært en pådriver for opprettingen av kommisjonen. Den er et bidrag til å gjøre FN bedre i stand til å håndtere den viktige overgangen fra krig til varig fred. Kommisjonen skal mobilisere ressurser og politisk vilje og være tilrettelegger og pådriver for gjenoppbyggingsarbeid.

585

Kort sagt - kommisjonen skal hjelpe oss å unngå at land som Burundi og Sierra Leone overlates til seg selv i den mest kritiske fasen.

590

FNs fredsbyggingskommisjon har satt Burundi øverst på dagsorden - og Norge har påtatt seg lederrollen i dette arbeidet.

595

Det er viktig for FN at nyskapingen lykkes. Men det er enda viktigere for Burundi. Det norske lederskapet innebærer krevende nybrotsarbeid. Målsettingen er å bidra til varig fred i et land som har vært rammet av massakrer og borgerkrig i nesten hele sin historie som selvstendig stat. Burundi har i dag for første gang en demokratisk valgt regjering som har vart i mer enn ett år.

600

Norges FN-ambassadør Johan Løvald har arbeidet utrettelig i New York for å samle det internasjonale samfunn om en felles strategi for fredsbyggingen i landet, der politiske, sikkerhetsmessige, humanitære og utviklingmessige utfordringer håndteres parallelt. Norge har sammen med Nederland tatt ledelse i givermobiliseringen for den burundiske fredsprosessen.

605

President,

Regjeringa legger avgjørende vekt på FN. Nettopp derfor arbeider vi så sterkt for FN-reform. I mange land trekker ikke FNs utviklingsorganisasjoner sammen. Ti-femten av dem kan arbeide parallelt i samme land, hver med egen ledelse, eget budsjett, egne programmer og eget kontor..

610

Høynivåpanelet for FN-reform, der statsminister Stoltenberg var medformann, behandlet utfordringene knyttet til FNs utviklingsinnsats på landnivå. I rapporten "Levere sammen som én" presenteres en rekke forslag for å styrke FNs arbeid innen utvikling, humanitær hjelp og miljø. Generalsekretær Ban Ki-

moon støtter hovedlinjene i forslagene. Vi har gjort mye for å følge opp dette arbeidet internasjonalt.

Jeg har innført flerårige indikative bidrag til FNs viktigste
620 utviklingsorganisasjoner (UNDP, Unicef og UNFPA), men samtidig stilt strengere krav til dem om å levere. Vi har kommet opp med tilleggsmidler på 160 millioner kroner til forsøkene på å teste ut "Ett FN" i åtte pilotland. Vi arbeider for at likestilling, miljø og rettighetsbasert utvikling skal gjennomsyre FNs arbeid i hvert land. Derfor har vi gått i bresjen for å få etablert en
625 sammenslått og sterkere enhet for kvinner og likestilling i FN.

Utfordringene er mange og motstand mot reformer finnes både i FN-systemet og blant enkelte utviklingsland. Nå har det møysommelige forhandlingsarbeidet og gjennomføringsarbeidet startet. Her skal Norge være i ledelsen i arbeidet med
630 å drive reformprosessene videre.

Vi som er FNs sterkeste støttespillere har også et spesielt ansvar for å gjøre organisasjonen best mulig rustet til å møte utfordringene. Hvis ikke vil FN kunne miste relevans. Det er ikke i vår interesse.

635

President,

Som kjent går Paul Wolfowitz av som leder av Verdensbanken. Jeg har fulgt saken tett og mener det var en riktig beslutning. Norge representerer den
640 nordisk-baltiske gruppa i styret og vår representant, Svein Aas, har vært sentral i arbeidet, og bidro sterkt til å få i stand en avtale som var akseptabel for alle parter.

Nå er det viktig å se framover. Vi må bidra til at tilliten og omdømmet til
645 Verdensbanken raskt gjenopprettes. Banken må igjen rette oppmerksomheten mot sin kjernevirksomhet, fattigdomsbekjempelse. Det er nå viktig å bygge videre på det positive Paul Wolfowitz også bidro til, for eksempel fokuset på antikorrupsjon, likestilling, klima/miljø, samt de betydelige utfordringene Afrika står overfor. Dette er prioriteringer som er i tråd med våre.

650

Vi må ta lærdom av denne saken. Det må foretas en grundig gjennomgang av Bankens regelverk og systemer for å sikre at man unngår å havne i liknende situasjoner i framtida. Jeg er glad for at styret i sin uttalelse også erkjenner dette.

Ordningen med at USA alltid utpeker lederen for Verdensbanken er både gammeldags og utdatert. Jeg vil bidra til at diskusjonen om kriteriene for valg av leder for Verdensbanken blir satt på dagsorden. Neste gang ny leder for Banken og Pengefondet skal velges, bør dette skje på grunnlag av profesjonelle kriterier.

660 Alle medlemsland skal ha mulighet til å fremme kandidater.

Det er også behov for en ny gjennomtenkning av utviklingsbankenes struktur og oppgaver - i en tid der stadig flere asiatiske land er i stand til å finansiere egen utvikling og hvor det bygges parallelle strukturer i Latin-Amerika.

President,

Soria Moria-erklæringen slår fast at Norge ikke skal gi bistand til programmer som stiller krav om liberalisering og privatisering. Oppfatningene av om

670 Verdensbankens fortsatt legger press på fattige land på dette området, har vært sprikende. Derfor tok jeg i fjor initiativ til en konferanse i Oslo om temaet.

Studien som ble utarbeidet til konferansen, konkluderte med at slike krav fortsatt forekommer, særlig i Pengefondet. Men det har vært en betydelig nedgang i antall betingelser. Mitt anliggende her er å bidra til at banken ikke

675 stiller krav om privatisering mot lånetakerens ønske.

Men dette er ikke nok. Verdensbanken og Pengefondet drive også omfattende økonomisk rådgiving overfor fattige land. Institusjonene har et ansvar for å

680 styrke låntakerlandenes muligheter til å utvikle alternative modeller for reform og for å gi dem det vi kaller "politisk rom" i disse rådgivingssituasjonene.

Verdensbanken vil i løpet av sommeren 2007 rapportere om sin oppfølging av egne prinsipper for bruk av kondisjonalitet. Videre har banken foreslått et

685 oppfølgingsarbeid som i større grad vil la lånetakernes "stemme" bli hørt. Storbritannia, som er vår allierte i dette spørsmålet, er også involvert. Resultatet av dette arbeidet vil påvirke hvor mye vi vil foreslå å gi til Verdensbankens utviklingsfond.

President,

Det siste året har vi i en rekke sammenhenger hørt den internasjonale

695 gledslettebevegelse si "se til Norge". Jeg legger ikke skjul på at jeg er spesielt fornøyd med hva vår offensive holdning har resultert i på dette området. La meg nevne tre forhold.

700 Vi klarte endelig å få ryddet opp i det som fra denne talerstol tidligere er stemplet som en skamplett i norsk utviklingspolitisk historie: Gjelda fra den norske skipseksportkampanjen. Regjeringen har ensidig og betingelsesløst slettet all resterende skipseksportgjeld fra fem land (Ecuador, Egypt, Jamaica, Peru og Sierra Leone), en gjeld på til sammen 498 mill. kroner. Vi gjorde dette uten å røre bistandsbudsjettet og uten å rapportere de slettede beløpene som bistand. Vi har ryddet opp og satt strek.

705 De såkalte "Gribbefond" er et stort problem for mange gjeldstyngede land. De kjøper opp gjelda til fattige land for en billig penge, for så å saksøke landet og kreve hele det opprinnelige beløpet, pluss renter, tilbakebetalt. Det internasjonale samfunnet må stoppe denne virksomheten. Også her har Norge i løpet av det siste året gått foran. Med et norsk bidrag på seksti millioner kroner gjennomfører Verdensbanken en såkalt "buyback"-operasjon i Nicaragua i disse dager. Denne operasjonen vil totalt kunne slette hele 8 milliarder kroner av Nicaraguas private gjeld.

715 Vi var det første landet som annonserte bidrag til denne gjeldsoperasjonen for Nicaragua for å stoppe gribbefondene der. Dette førte til at andre land kom på banen. Operasjonen er nå fullfinansiert. Vi vil være med på flere slike operasjoner.

720 Til slutt vil jeg nevne Liberia. Gjeldslette er en av deres høyeste prioriteringer. Før det kan skje, må det ryddes opp i misligholdte lån i forhold til Verdensbanken, Afrikabanken og Pengefondet. En slik opprydning krever finansiering. Norge har også her gått foran og har som det første av giverlandene, bevilget vår tilmålte andel for å få slettet Liberias mislighold overfor Verdensbanken og Afrikabanken.

730 I Soria Moria-erklæringen slo vi fast at Norge skulle lede an i arbeidet med gjeldslette. Vi har inntatt denne lederrollen og regjeringen kan vise til omfattende og konkrete resultater.

President,

Flere av våre nye initiativer er i startfasen, men på en rekke områder ser vi allerede resultater. Vi vil fortsette vårt arbeid med å spisse innsatsen mot sektorer hvor vi kan gjøre en forskjell. Miljø og klima vil bli stadig mer sentralt i vår innsats.

Vi er ydmyke i forhold til utfordringene; Utviklingspolitikk er vanskelig. Vi roser gjerne oss selv som en høyteknologinasjon og som verdensledende på mange felter, det være seg oljeindustri eller tunnelbygging. Men også her gjøres det feil, også her sprenges budsjetttrammer. Det er nok å nevne Mongstad-utbyggingen og Hanekleiv-tunnelen. I utviklingsarbeidet opererer vi ikke i hjemlig terreng. Feilkildene er så mange flere, fundamentet så mye skjørere. Slik sett er det ikke underlig dersom vi i utviklingspolitikken feiler oftere enn vi gjør i den nasjonale samferdselspolitikken.

Derfor er vi åpne og søkende. Derfor er det avgjørende med kontinuerlig debatt og et kritisk søkelys. Vi er bevisste om at vi ikke bare skal gjøre det riktige, vi skal også gjøre det på riktig måte. Derfor styrker vi oppmerksomheten rundt resultater av år virksomhet. Derfor har jeg opprettet Utviklingsutvalget som skal se på hele bredden av vår utviklingspolitikk.

Vår kamp mot urett, fattigdom og lidelse trenger ingen begrunnelse, men dersom den ikke bidrar til en tryggere, mer rettferdig og bedre verden har den heller ingen hensikt.

Kilde

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud>

Emner

Bistand, Innlegg i Stortinget, Utenrikspolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/utviklingspolitiske-innsatsomrader>